

هرمز در منابع دوره‌های یوآن و مینگ

دالف کاوتس، رودریش پتاک

ترجمه مهرداد وحدتی

مرکز نشر دانشگاهی، تهران

"Hormuz in Yuan and Ming Sources"

Ralph Kauz and Roderich Ptak

Bulletin de l'École Française d'Extrême-Orient 88, 2001

هرمز در منابع دوره‌های یوآن و مینگ

تألیف رالف کاوتس، رودریش پتاک

ترجمه مهرداد وحدتی

ویراسته علی اکبر رزدام

طراح جلد: بهرام کاووسی‌راد

نسخه پرداز: رکسانا مولوی

حروفچین: حبیبه دیبازی، زهرا نورمیکان

مرکز نشر دانشگاهی، تهران

چاپ اول ۱۳۸۳

تعداد ۲۰۰۰

لیتوگرافی: عابد

چاپ: دایره سفید

حق چاپ برای مرکز نشر دانشگاهی محفوظ است

فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

Kauz, Ralph

کاوتس، رالف

هرمز در منابع دوره‌های یوآن و مینگ/رالف کاوتس، رودریش پتاک؛

ترجمه مهرداد وحدتی. — تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۳.

چهار، ۹۰ ص. — (مرکز نشر دانشگاهی؛ ۱۱۷۳). تاریخ؛ (۳۷)

ISBN 964-01-1173-2

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

Hormuz in Yuan and Ming sources.

عنوان به انگلیسی:

واژه‌نامه.

کتابنامه: ۸۹-۸۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. تنگه هرمز — تاریخ — استاد و مدارک. ۲. چین — تاریخ — سلسله یوآن،

۱۲۶۸-۱۲۶۰ م. ۳. چین — تاریخ — سلسله مینگ، ۱۶۴۴-۱۳۶۸ م. ۴. چین —

بازرگانی — ایران. ۵. ایران — بازرگانی — چین. الف. پتاک، رودریش. ۱۹۵۵-

م. Ptak, Roderich. ب. وحدتی دانشمند، مهرداد، ۱۳۲۴ — مترجم.

ج. مرکز نشر دانشگاهی. د. عنوان.

۹۵۵/۷۳۵۰۷۲۷

DSR۲۱۵۱/۵۴۲

۱۳۸۳

۳۱۱۲۳-۸۳

کتابخانه ملی ایران

فهرست

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۷	منتخبی از منابع غیر چینی
۱۳	جایگاه جغرافیایی - سیاسی هرمز و موقعیت آن در تجارت بین‌المللی
۲۳	اولین گزارشها دربارهٔ هرمز در منابع چینی
۳۸	فرستادگان سیاسی میان چین و هرمز در اوایل دورهٔ مینگ
۵۷	روایتهای دورهٔ مینگ دربارهٔ هرمز
۵۷	یینگیا شنگلان (Yingya shenglan, ۱۴۱۶ م / ۸۱۹ ه‍.ق) و ...
۵۸	موقعیت جغرافیایی
۵۸	مردم و آداب و رسوم
۶۳	محیط زیست و محصولات
۶۶	خاتمهٔ کلام
۶۶	زینگچا شنگلان (Xingcha shenglan, ۱۴۳۶ م / ۸۳۹ ه‍.ق)
۶۷	زیست‌بوم و آداب و رسوم
۶۸	مردم
۶۸	تجارت و محصولات
۶۹	هوانیو تانگ‌ژی (۱۴۵۶ م / ۸۶۰ ه‍.ق) و دامینگ بیتونگ‌ژی (۱۴۶۱ م / ۸۶۵ ه‍.ق)
۷۰	زیانگ چائوگانگ دیانلو (Xiyang chaogong dianlu, ۱۵۲۰ م / ۹۲۶ ه‍.ق)
۷۱	روایات دیگر
۷۵	رویدادنامه‌های محلی
۷۵	آثار ادبی

صفحه	عنوان
۷۶	کتابهای جامع تاریخ و جغرافیا
۷۷	دانشنامه‌ها
۷۷	کتاب تاریخ مرتب شده برحسب وقوع رویدادها
۷۷	متون دریانوردی و نقشه‌ها
۸۳	کلام آخر
۸۹	واژه‌نامه توصیفی چینی

مقدمه

هرمز^۱ از جمله مقصدهای مهم در چهار سفر دریایی آخر ژنگ هه بود. قرار گرفتن نام هرمز پیش از نام بنادر و کشورهای دیگری که ناوگانهای هیئتهای اعزامی چهارم، پنجم و ششم در آنها پهلو گرفته بودند، در هر دو دستنوشته معروف لیوجیاگانگ و خائینگل، نشانه اهمیت این محل است.^۲ خدمه ژنگ هه معمولاً در زمستان به هرمز می‌رسیدند و حدود دو ماه، از اواسط ژانویه تا اواسط مارس در آنجا می‌ماندند و با آغاز باد موسمی

۱. آوانگاشت درست Hurmuz یا Hurmūz است اما در این رساله صورت محاوره‌ای "Hormuz" اختیار شده است.

2. Ma Huan (author), J. V. G. Mills (tr., ed.) *Ying-yai Sheng-lan. The Overall Survey of the Ocean's Shores [1433]*, The Hakluyt Society Extra Series 42 (Cambridge: Cambridge University Press, 1971), pp. 12-18,

(که در اینجا اختصاراً Mills نامیده می‌شود).

Jan J. L. Duyvendak, "The True Dates of the Chinese Maritime Expeditions in the Early Fifteenth Century", *T'oung Pao* 34 (1938), pp. 343-355,

(که از هرمز در صفحات ۳۴۵، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۲ و ۳۵۴ نام برده شده است). همچنین مثلاً نگاه کنید به:

Teobaldo Filesi (author), D. L. Morison (tr.), *China and Africa in the Middle Ages*, Cass Library of African Studies, General Studies 144 (London: Frank Cass, 1972), pp. 56-65,

و تاریخچه عمومی اثر

Dominique Lelièvre, *Le dragon de lumière. Les grandes expéditions des Ming au début du XVe siècle* (Paris: Éditions France-Empire, 1996), pp. 95-98.

این دستنوشته‌ها در بسیاری از آثار دوران متأخر چینی نیز به چاپ رسیده‌اند.

جنوب غربی راه سفر دریایی به مقصد مین را در پیش می‌گرفتند. برای مثال آخرین هیئت در هفده ژانویه ۱۴۳۳ م / ۸۳۷ ه‍.ق به هرمز رسید و در ۹ مارس همان سال هرمز را به مقصد چین ترک کرد. سرکردگان هیئت پس از سفر بازگشتی که کمتر از پنج ماه طول کشید از طریق اقیانوس هند و دریای جنوب چین در ۲۲ ژوئیه وارد پکن شدند.^۳

مقامهای چینی به احتمال فراوان طی اقامتهای طولانی خود در هرمز با نخبگان محلی مکرر تماس می‌گرفتند. احتمالاً همین امر سبب می‌شد امرای هرمز اطلاعاتی درباره قدرت تجاری پادشاهی میانه و ماهیت نظام تبادل تحف به دست آورند. از این رو چندین ایلچی به چین اعزام کردند که در منابع دوره مینگ «ایلچیان خراج» (tribute envoys) نامیده شده‌اند. این فرستادگان اسب و محصولات محلی را به دربار چین پیشکش می‌کردند. چینیها نیز در عوض از نقشی که هرمز در تجارت با خاورمیانه بازی می‌کرد و نیز نقش مستقیم آن در تجارت با منطقه مدیترانه مطلع می‌شدند.

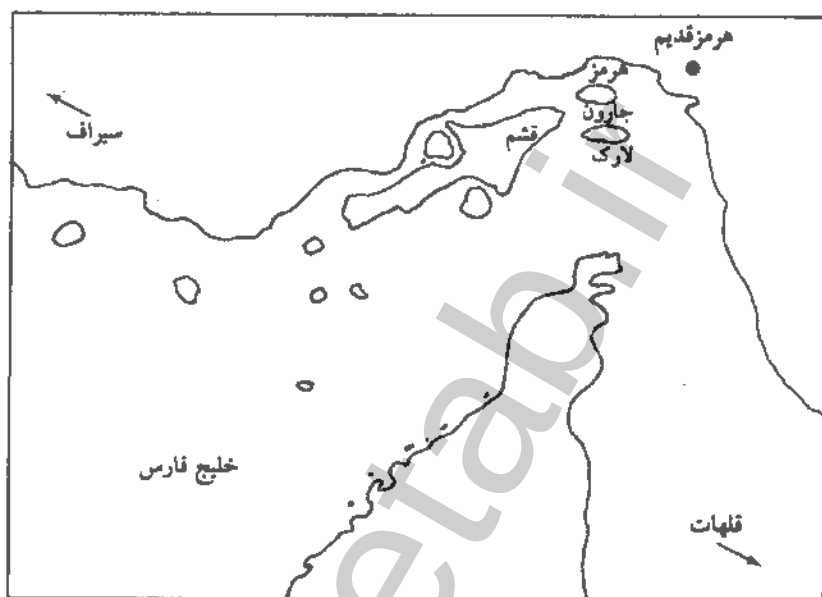
هرمز که در دهانه خلیج فارس واقع شده لنگرگاهی مناسب برای پهلو گرفتن تمامی کشتیهایی بود که میان آسیای غربی و کشورهای پیرامون دریای عربستان (بحرالعرب) سفر می‌کردند. در ادوار متقدم، از دوره ساسانیان تا قرن یازدهم (پنجم هجری) سیراف در تجارت بین‌المللی به جایگاه مشابهی دست یافته بود. سیراف، مهمترین بندر امپراتوری ساسانی، زمانی از ثروتمندترین شهرهای جنوب ایران بود. در قرن دوازدهم (ششم هجری) جزیره قیس (به فارسی: کیش) به تدریج به جای سیراف به بندر اصلی خلیج فارس تبدیل شد. جایگزین شدن سیراف با قیس و قیس با هرمز در ادوار بعد تا حدود زیادی ناشی از عوامل جغرافیایی بود: قیس در جنوب شرقی سیراف قرار داشت یعنی به تنگه هرمز نزدیکتر بود؛ به همین علت می‌توانست سبک‌تر از تمام کشتیهایی شود که عازم سیراف بودند. به همین ترتیب، هرمز می‌توانست تمامی کشتیهایی را که به قیس می‌رفتند زیر نظر داشته باشد زیرا در شرق قیس واقع شده بود.

هرمز موقعیت کلیدی خود در تجارت را بیش از دو قرن حفظ کرد. آغاز زوال آن عمدتاً معلول عوامل بیرونی بود. صفویان که تازه در ایران به قدرت رسیده بودند،

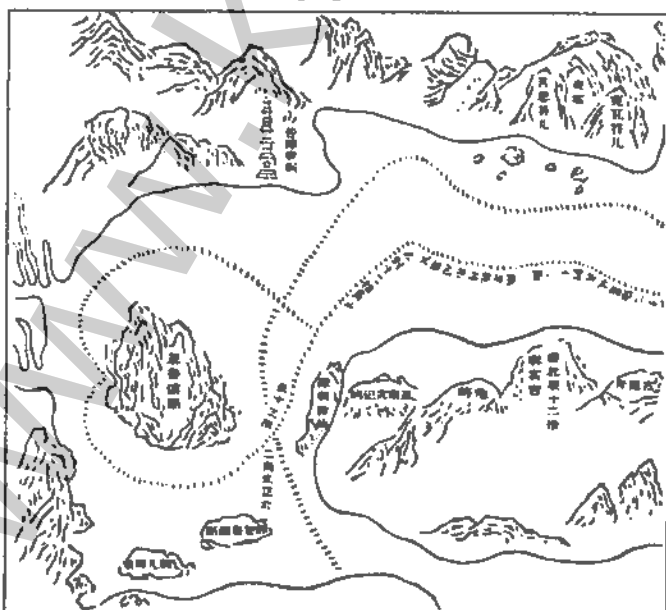
3. Zhu Yunming, *Qianwen ji*, Congshu jicheng chubian 290 (Shanghai: Shangwu yinshuguan, 1966), pp. 72 et seq.

نیز نگاه کنید به:

Paul Pelliot, "Les grands voyages maritimes chinois au début du XVe siècle", *T'oung Pao* 30 (1933), pp. 305-311, and Mills, *Ma Huan* pp. 17.18.

نقشه امروزی

بخشی از نقشه مائوکون که هرمز را نشان می‌دهد.

در اوایل قرن شانزدهم (دهم هجری) به فکر فتح هرمز افتادند. آنها مدتی کوتاه حتی همکاری با پرتغالیها را مدّ نظر قرار دادند اما این نقشه‌ها عملی نشد. سرانجام در سال ۱۵۱۵ م/ ۹۲۱ ه‍.ق آفونسو د'آلبوکرک* بر هرمز مسلط شد. گرچه هرمز تحت سلطه «حکومت هند»** هیچ‌گاه شأن پیشین خود را باز نیافت، به صورت بندری مهم در مسیر هند به خاور نزدیک باقی ماند. در اوایل قرن هفدهم (یازدهم هجری) حکومت پرتغالیها به سر آمد. این باز صفویان با کمپانی هند شرقی همدست شدند. به هر روی، وقتی هرمز در سال ۱۶۲۲ م/ ۱۰۳۲ ه‍.ق دست به دست شد، بیشتر بناها ویران شد و صفویان تصمیم گرفتند مسیر حرکت تمام کشتیها را به سمت «گمرو» در خاک اصلی ایران، روبه‌روی [جزیره] هرمز تغییر دهند. ارتقای موقعیت «گمرو» که اربابان جدید آن را بندرعباس نامیدند آخرین مرحله زوال هرمز بود. امروز هرمز جز جزیره‌ای برهوت بیش نیست.^۴

در متون چینی، به‌ویژه متون دوره‌های یوان و مینگ، اشاره به هرمز فراوان است. در رساله حاضر کلیه متون موجود حاوی اطلاعات دست اول مورد بحث قرار گرفته‌اند. درباره آثاری که صرفاً گفته‌های پیشین را تکرار کرده‌اند نیز بحث کرده‌ایم، هر چند صرفاً به اختصار. یکی از اهداف ما تأمل درباره «برداشت» چین از هرمز و مردم آن است. یعنی به جای برشمردن حقایق جدید تاریخی، اجتماعی یا اقتصادی – این حقایق را می‌توان از طریق [مطالعه] ترجمه‌های عالی میلز و دیگران کسب کرد – باید برخی عناصر توصیفی موجود در کتابهای چینی یا اطلاعاتی را که در روایتهای معاصر یا قریب به

* Afonso de Albuquerque

** Estado da Índia

۴. برای مطالعه شرح این رویدادها، مثلاً، نگاه کنید به:

Ronald Ferrier, "Trade from the Mid-14th Century to the End of the Safavid Period", in Peter Jackson and Laurence Lockhardt (eds.), *The Cambridge History of Iran*. Vol. 6: *The Timurid and Safavid Periods* (Cambridge: Cambridge University Press, 1986), p. 426 and Michael N. Pearson, "Introduction", in his (ed.), *Spices in the Indian Ocean World, An Expanding World* 11 (Aldershot: Ashgate Publishing Ltd., 1996): XV-XXXVII, pp. XXIX-XXX.

در مورد بندرعباس مثلاً نگاه کنید به:

Laurence Lockhardt, "Hormuz", in *Encyclopaedia of Islam* (2nd ed. Leiden: E. J. Brill, 1960-), p. 585

(که از این پس اختصاراً EI² نامیده خواهد شد).

معاصر اروپاییان و ایرانیان یافت می‌شود مقایسه کرد. این قبیل قیاسها طرز تفکر نویسندگان چینی را دربارهٔ هرمز نشان می‌دهد. با این حال، هیچ تلاشی برای تحلیل دقیق «سبک» و «سیاق» این متون به عمل نیامده است؛ اقداماتی از این دست را باید به شیوه‌ای متفاوت سازماندهی کرد.^۵

مخلص کلام اینکه ابتدا کار را با بررسی آن آثار ایرانی که اهمیت بیشتری دارد آغاز خواهیم کرد (که شامل برخی اظهار نظرهای کلی دربارهٔ متون عربی قدیمی است) و شرحی مختصر دربارهٔ تاریخ و جامعهٔ هرمز خواهیم داد و در پی آن به طرف چینی خواهیم پرداخت. در «فصلهای چینی» ابتدا نگاهی به آثار دورهٔ یوان خواهیم انداخت. از میان این آثار *Daoyi zhilue* به مراتب مهمتر از دیگر متون است. این متن حاوی شرحی مختصر دربارهٔ محلی موسوم به Ganmaili (گان‌میلی) است که راک‌هیل آن را مجمع‌الجزایر کومور دانسته است اما فوجیتا توپوهایشی، شن چنگ ژئی و سوجیکینگ این نام‌جای را هرمز دانسته‌اند.^۶ سپس فصلی دربارهٔ فرستادگانی که بین هرمز و چین دورهٔ مینگ در آمدو شد بودند در پی خواهد آمد. این فصل عمدتاً متکی بر اطلاعاتی

۵. یک نمونه از این دست مقاله رودریک پتاک است:

Roderich Ptak, "Images of Maritime Asia in Two Yuan Texts: *Daoyi zhilue* and *Yiyu zhi*", *Journal of Sung-Yuan Studies* 25 (1995), pp. 47-75.

6. W. W. Rockhill, "Notes on the Relations and Trade of China with the Archipelago and the Coasts of the Indian Ocean during the Fourteenth Century", *T'oung Pao* 15 (1914), pp. 419-447, and 16 (1915), pp. 61-159, 236-271, 374-392, 435-467, 604-626;

(این مقاله فقط به شمارهٔ ۱۶ *T'oung Pao* اشاره می‌کند، ترجمهٔ فصل مربوط به گان‌میلی در صفحهٔ ۶۲۳ آمده است)؛

Wang Dayuan (author), Su Jiqing (ed.), *Daoyi zhilue jiaoshi*, Zhongwai jiaotong shiji congkan (Beijing: Zhonghua shuju, 1981), pp. 364-369,

(که از این پس اختصاراً DYZL نامیده خواهد شد). نسخهٔ سو از کتاب وانگ هنوز بهترین تصحیح است و در سرتاسر رسالهٔ حاضر به کار گرفته شده است. چندین مؤلف دیگر نیز گان‌میلی را با هرمز برابر گرفته‌اند؛ مثلاً نگاه کنید به:

Zhu Jieqin, "Zhongguo he Yilang lishi shang de youhao guanxi", *Lishi yanjiu* (7/1978), pp. 72-82.

است که در *Ming shilu* آمده^۷ و ضمن آنکه به مسئله «برداشت» پرداخته، هدف اصلیش ارائه گاهشماری اعزام هیئتهای تقدیم تحف و هیئتهای چینی است. بازسازی این گاهشماری دومین هدف عمده رساله حاضر است. بخشهای بعدی نگاهی است به توصیفات چینی مندرج در کتابهای *lishi dili* (شرحهای قوم‌شناسانه) دوره باستان و اواسط دوره مینگ. در اینجا است که مسئله «برداشت» دوباره اهمیت می‌یابد. از جمله متونی که بررسی شده یکی *Ma Huan* (تاریخ قدیم‌ترین پیشگفتار، ۱۴۱۶ م / ۸۱۹ هـ، دومین پیشگفتار ۱۴۴۴ م / ۸۳۸ هـ و در پی آن ۱۴۵۱ م / ۸۵۵ هـ است؛ هر چند عموماً تاریخ تحریر این مقدمه را ۱۴۳۳ م / ۸۳۷ هـ دانسته‌اند) و دیگری *Fei Xin* (تاریخ مقدمه ۱۴۳۶ م / ۸۴۰ هـ) است که هر دو روایاتی است دست اول به قلم مقاماتی که در سفرهای دریایی ژنگ‌هه در اقیانوس هند او را همراهی می‌کردند. متن اثر *Gong Zhen* (تاریخ مقدمه ۱۴۳۴ م / ۸۳۷ هـ) که او نیز عضو این هیئتهای اعزامی بود بسیار شبیه به متن *Ma Huan* است.^۸ این مأخذ و آثار

7. *Ming shilu* (Taipei: Zhongyangyanjiuyuan lishi yuyan yanjiusuo, 1966), 133 vols.

چندین کتاب امروزی امکان دسترسی به این منبع را فراهم می‌آورد، مثلاً:

Li Guoxiang et al.(eds.), *Ming shilu leizuan. She wai shiliao juan* (Wuhan: Wuhan chubanshe, 1991), and Watanabe Hiroshi, "An Index of Embassies and Tribute Missions to Ming China (1368-1466)"

به صورت ضبط شده در *Ming Shih-lu* طبقه‌بندی شده بر اساس منطقه جغرافیایی
Memoirs of the Research Department of the Toyo Bunko 33 (1975), pp. 285-347.

۸. منابع زیر را ببینید:

Ma Huan (author), Feng Chengjun (ed.), *Yingya shenglan jiaozhu* (Taipei: Taiwan shangwu yinshuguan, 1962), pp. 63-68, and Mills, *Ma Huan*, esp. "Ma Huan and his book", esp. pp. 34-66, 165-172; *Fei Xin* (author), Feng Chengjun (ed.), *Xingcha shenglan jiaozhu* (Beijing: Zhonghua shuju, 1954), pp. 1-7 and *qianji*, pp. 35-37, as well as *Fei Xin* (author), J. V. G. Mills (tr.), Roderich Ptak (rev., annot., ed.), *Hsing-ch'a sheng-lan. The Overall Survey of the Star Raft, South China and Maritime Asia* 4 (Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 1996), esp. pp. 9-23, 70-71,

(که بعد از این Mills/ Ptak, *Fei Xin* نامیده می‌شود)،

Gong Zhen (author), Xiang Da (ed.), *Xiyang fanguo zhi*, *Zhongwai jiaotong shiji*

جدیدتر مثل، *Shuyu zhou zi lu*, *Xiyang chaogong dianlu*، و فصل مربوط به هرمز در *Ming shi* تنها به شکلی گهگاهی مورد توجه قرار خواهند گرفت زیرا به ترکیبی از اطلاعات موجود در متون *lishi dili* و *Ming shilu* پرداخته‌اند.^۹ هدف واپسین فصل این رساله که به هرمز در آثار دریانوردی و نقشه‌های جغرافیایی اختصاص یافته، در واقع رساندن بخشهای پیشین به نتیجه‌ای رضایت‌بخش است. این فصل در عین حال مؤید این است که هرمز از بنادر مهمی بود که دریانوردان اوایل دوره مینگ مدتی کوتاه در آن بهلو می‌گرفتند.

منتخبی از منابع غیر چینی

هرمز در سرتاسر اواخر دوره قرون وسطی استقلال کامل نداشت؛ با این همه، قطعاً از خودمختاری گسترده‌ای برخوردار بود. سروران آن، خاندانهای سلطنتی‌ای بودند که از قرن سیزدهم م/ هفتم ه‍.ق تا قرن شانزدهم م/ نهم ه‍.ق بر ایران حکم می‌راندند. اطاعت رسمی اغلب شکل پرداخت مالیات به خود می‌گرفت، اما تسلیم آنچه اصطلاحاً خراج نامیده می‌شود به تیموریان و قدرتهای دیگر در عین حال حاکی از همکاری اقتصادی

←
congkan (2nd ed. Beijing: Zhonghua shuju, 1982), esp. pp. 1-4, 41-44

(که بعد از این XYFGZ نامیده می‌شود). نکاتی مختصر درباره پیشینه تصحیح هر کتاب در منابع زیر آمده است:

Wolfgang Franke, *An Introduction to the Sources of Ming History* (Kuala Lumpur and Singapore: University of Malaya Press, 1968), pp. 220, 221, and Donatella Guida, *Immagini del Nanyang. Realtà e stereotipi nella storiografia cinese verso la fine della dinastia, Ming*, Opera Universitaria, Dipartimento di Studi Asiatici, Istituto Universitario Orientale Napoli, Serie didattica 2 (Naples: 1991), pp. 62-70.

9. Zhang Tingyu et al., *Ming shi* (Beijing: Zhonghua shuju, 1995), j. 326, pp. 8452-8453,

(در مورد کلیه تاریخهای معتبر دیگر نیز به چاپهای ژونگ هو شو جو ارجاع خواهیم داد)؛

Huang Shengceng (author), Xie Fang (ed.), *Xiyang chaogong dianlu*, Zhongwai jiaotong shiji congkan (Beijing: Zhonghua shuju, 1982), j. xia, pp. 106-111,

(که از این پس اختصاراً XYCGDL می‌نامیم)؛

Yan Congjian (comp.), Yu Sili (ed.), *Shuyu zhou zi lu*, Zhongwai jiaotong shiji congkan (Beijing: Zhonghua shuju, 1993), j. 9, pp. 318-320.

میان هرمز و حکومت قدرتمند خاک اصلی کشور بود. بدین ترتیب، اغلب اطاعت و همکاری ملازم یکدیگر بود. ظاهراً بیشتر وقایع‌نگاران محلی تاریخ ایران این وضع را عادی تلقی می‌کردند زیرا همه آنها به هرمز به شکل یکی از مباحث «معمولی» می‌پرداختند، بدون اینکه توجهی خاص بدان کنند یا فضایی اضافی بدین محل اختصاص دهند. ژان اوبن اولین دانشمند دوره معاصر بود که نقش بی‌همتای هرمز را در میان جوامع اطراف دریای عربستان و خلیج فارس در ادوار پیش از ورود اروپاییان کاملاً تصدیق کرد و اولین کسی بود که به رابطه ویژه میان هرمز و سروران متعدد آن توجه کرد.^{۱۰} در آنچه در پی می‌آید مکرراً به یافته‌های وی باز خواهیم گشت.

متأسفانه هیچ تاریخ محلی هرمز متعلق به همان عصر بر جای نمانده است. شاهنامه‌ای که توران‌شاه امیر هرمز در تاریخی پس از ۱۳۵۰ م / ۷۵۱ ه‍.ق نوشته بود احتمالاً در جریان جنگ ۱۶۲۲ م / ۱۰۳۲ ه‍.ق به دست انگلیسیان و صفویان از میان رفت. اما پدرو تیکسیرا (Pedro Teixeira) بخشهایی از این رویدادنامه را به زبان پرتغالی ترجمه کرد و همین نگارش پرتغالی نقطه شروع بسیاری از تحقیقات بعدی شده است.^{۱۱} با این

10. Jean Aubin, "Les princes d'Ormuz du XIIIe au XVe siècle", *Journal Asiatique* 241 (1953), pp. 77-138 (pp. 122-123 on the tax); id., "Le royaume d'Ormuz au début du XVIe siècle", *Mare Luso-Indicum* (1973), pp. 77-179. Valeria Fiorani Piacentini, *L'emporio ed il regno di Hormoz (VIII-fine XV sec. d. Cr.), vicende storiche, problemi ed aspetti di una civiltà costiera del Golfo Persico*, *Memorie dell'Istituto Lombardo-Accademia di Scienze e Lettere* 35.1 (Milan: Istituto Lombardo di Scienze et Lettere, 1975),

اثر مهم دیگری است، هرچند منحصرأ به هرمز نمی‌پردازد.

11. Aubin, "Les princes d'Ormuz...", p. 79; Pedro Teixeira (author), William F. Sinclair (tr., annot.), Donald Ferguson (annot., introduction), *The Travels of Pedro Teixeira, With his "Kings of Harmuz" and Extracts from his "Kings of Persia"* (London: Hakluyt Society, 1902), p. XC n. 1 (introduction) pp. 153-195.

همین کتاب در عین حال حاوی نسخه تلخیص‌شده‌ای از این وقایع‌نامه از دست‌رفته است؛ این نسخه اثر کاسپار دا کروز، راهبی از فرقه دومینیکن است که در سال ۱۵۶۵ م یا ۱۵۶۶ م / ۹۷۲ یا ۹۷۳ ه‍.ق صومعه‌ای در هرمز بنا نهاد (نگاه کنید به صفحات ۲۶۷-۲۵۶ و پانویس ۷ ص ۲۵۶). برای مطالعه نسخه پرتغالی جدید این کتاب نگاه کنید به:

Frei Gaspar da Cruz (author), Rui Manuel Loureiro (ed.), *Tratado das coisas da*